

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
2^ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ - ΘΕΜΑΤΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Το κείμενο που ακολουθεί δημοσιεύτηκε στην εφ. *Το Βήμα* (17/11/2002). Ο συγγραφέας του, Θεόδωρος Παπαγγελής, καθηγητής Λατινικής Φιλολογίας στο ΑΠΘ, γράφει ένα άρθρο γνώμης σχετικά με την αναγνωστική κουλτούρα των ευρωπαϊκών χωρών. Το κείμενο έχει υποστεί διασκευή για τις ανάγκες της γραπτής εξέτασης.

Τελικά, θα πάμε αδιάβαστοι;

Σύμφωνα με το πρόσφατο Ευρωβαρόμετρο¹, ενώ ο μέσος ευρωπαϊκός όρος των ατόμων που δήλωσαν ότι κατά τον προηγούμενο χρόνο δεν είχαν ανοίξει βιβλίο είναι 42,1%, τα ποσοστά για την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία ήταν κατά πολύ υψηλότερα. Αντίθετα, η αναγνωστική αποχή είναι εξαιρετικά χαμηλή στη Σουηδία, τη Φινλανδία και τη Βρετανία.

Όσο ξέρω, καμιά επιτροπή δεν μελετά αυτή τη στιγμή τα ευρήματα για την αναγνωστική μας ανορεξία. Ωστόσο, σύμφωνα με μια ερασιτεχνική, αλλά ευρείας αποδοχής, ερμηνεία, οι κάτοικοι της «ωραιότερης χώρας του κόσμου» δεν έχουν λόγους να κλειστούν στους τέσσερις τοίχους για να διαβάσουν, όταν η αγαθή μοίρα τους επιτρέπει να αυλίζονται, να περιφέρονται και να εποχούνται ηλιόλουστοι τουλάχιστον κατά τις τρεις από τις τέσσερις εποχές. Το άλλοθι είναι έξυπνο, αλλά, ενώ εξηγεί γιατί απέχουμε από ογκώδεις τόμους, δεν εξηγεί γιατί, σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, μόνο το ένα πέμπτο διαβάζει συχνά εφημερίδες, που ασφαλώς απαιτούν λιγότερο χρόνο και που διαβάζονται σε καθημερινή βάση από τα τρία τέταρτα των Φινλανδών και των Σουηδών και από το 60% και πλέον των Γερμανών.

Η πραγματική εξήγηση, σύμφωνα με τον Ελβετό αναλυτή Ekkehard Kraft, έχει μεγάλο ιστορικό βάθος. Ενώ μέχρι το τέλος περίπου του 15ου αιώνα οι αναλφάβητοι ήταν ισομερώς κατανεμημένοι στην Ευρώπη, στη συνέχεια δρομολογήθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις, δεδομένου ότι οι χώρες του βόρειου και του βορειοδυτικού ευρωπαϊκού τόξου που προσεχώρησαν στη Μεταρρύθμιση μείωσαν δραματικά τα ποσοστά αναλφαβητισμού, επειδή οι Μεταρρυθμιστές θεωρούσαν απαράβατο χριστιανικό καθήκον την ανάγνωση της Βίβλου και οι αρχές μερίμνησαν για τη διάδοση της ικανότητας για ανάγνωση και γραφή. Αργότερα η Βίβλος ως ανάγνωσμα υποχώρησε αλλά η εγγραμματοσύνη και η αναγνωστική παράδοση έμειναν. Το ενδιαφέρον είναι ότι η Μεταρρύθμιση συνετέλεσε στη μείωση του αναλφαβητισμού ακόμη και σε χώρες με ισχυρή ρωμαιοκαθολική παράδοση, επειδή οι ανάγκες της Αντιμεταρρύθμισης υπαγόρευαν την απόκτηση ικανότητας για ανάγνωση και γραφή. Το δεύτερο μεγάλο τονωτικό της αναγνωστικής όρεξης προσέφερε ο Διαφωτισμός του 18ου αιώνα, ενώ η βιομηχανική επανάσταση του 19ου προσέθεσε εργάτες και γυναίκες στη διογκούμενη «αναγνωστική» τάξη.

Η εικόνα είναι διαφορετική στον Νότο. Η Μεταρρύθμιση άφησε αδιάφορους τους Καθολικούς της Ιβηρικής και της Νότιας Ιταλίας, ενώ ανατολικότερα η ελληνική Ορθοδοξία είχε να αντιμετωπίσει πολύ σοβαρότερα προβλήματα επιβίωσης. Στον Νότο, εξάλλου, ο Διαφωτισμός δεν έφτασε παρά μόνο σε μικρούς θυλάκους² διανοουμένων, ενώ ο αναλφαβητισμός άρχισε να υποχωρεί αισθητά στο δεύτερο

¹ Ευρωπαϊκή έρευνα

² Ομάδες, κοινότητες

μισό του 19ου αιώνα για να περιοριστεί σε ελεγχόμενα επίπεδα μόλις μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Παρά το γεγονός ότι, για τους παραπάνω λόγους, καθυστέρησε σημαντικά η ανάπτυξη της αναγνωστικής μας κουλτούρας, η ψαλίδα θα μπορούσε να κλείσει με γρήγορους ρυθμούς, αν το τέλος του αναλφαβητισμού δεν συνέπιπτε χρονικά με τη «μιντιακή» επανάσταση του 20ού αιώνα και κυρίως με την εισβολή της τηλεόρασης κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες του. Έτσι, ενώ αλλού εξαιτίας μιας παγιωμένης και ώριμης αναγνωστικής παράδοσης υπήρχαν και υπάρχουν ισχυρές αντιστάσεις, στην Ελλάδα το στραβό κλήμα της «υπό ανάπτυξιν» αναγνωστικής κουλτούρας το έφαγε και ο γάιδαρος της τηλεόρασης. Αν ρίξουμε μια τελευταία ματιά στο Ευρωβαρόμετρο, θα δούμε ότι οδηγούμε την κούρσα της ευρωπαϊκής τηλεθέασης.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Η Χριστίνα Μπάνου, καθηγήτρια στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο με ειδίκευση σε θέματα πολιτικής και εκδοτικής του βιβλίου, γράφει για την εξέλιξη των αναγνωστικών πρακτικών από την εφεύρεση της τυπογραφίας μέχρι την εποχή μας. Το κείμενο έχει δημοσιευτεί τον Απρίλιο του 2010 στον δικτυακό τόπο και έχει υποστεί διασκευή για τις ανάγκες της γραπτής εξέτασης. Πηγή:
(ανάκτηση 3/4/2020)

Ο θρίαμβος της ανάγνωσης

Η εφεύρεση της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο έχει χαρακτηριστεί από τους μελετητές ως επανάσταση, λόγω των σημαντικών αλλαγών που σηματοδότησε στη διάδοση της γνώσης, στην εκπαιδευτική διεργασία, στον επιστημονικό διάλογο, στην πληροφόρηση και στις ιδεολογικές και κοινωνικές ζυμώσεις.

Το έντυπο βιβλίο, εκφράζοντας και ταυτόχρονα διαμορφώνοντας την εποχή του, άλλαξε και τον τρόπο ανάγνωσης. Η μετάβαση, άλλωστε, από το χειρόγραφο στο έντυπο βιβλίο σήμανε την εδραίωση της σιωπηλής ανάγνωσης. Από τη μεγαλόφωνη ανάγνωση, η οποία γινόταν με συγκεκριμένους κανόνες σε προκαθορισμένο τόπο και χρόνο, περάσαμε στη σιωπηλή ανάγνωση, η οποία σήμανε την απελευθέρωση από το ομαδικό και το προσδιορισμένο. Ο αναγνώστης μπορούσε πλέον να διαβάσει όπου, όταν, ό,τι και όπως ήθελε. Συνεπώς, η μοναχική ανάγνωση, αποτελώντας την οδό προς την απόλαυση της ανάγνωσης, διαμόρφωσε νέες αναγνωστικές συνήθειες και συμπεριφορές.

Άλλωστε, το έντυπο βιβλίο απαγκιστρώθηκε από το χειρόγραφο και απέκτησε τη δική του ταυτότητα, χάρη σε πρακτικούς, αισθητικούς και οικονομικούς λόγους. Οι προσδοκίες και οι ανάγκες των αναγνωστών για εύχρηστα και ευανάγνωστα βιβλία οδήγησαν σταδιακά στις αλλαγές (μεγαλύτερα περιθώρια, κεφαλίδες κ.ά.) οι οποίες δημιούργησαν την έντυπη σελίδα που γνωρίζουμε. Κατά τον 19ο αιώνα, η διεύρυνση του αναγνωστικού κοινού με νέες, δυναμικές ομάδες αναγνωστών (όπως οι γυναίκες) χαρακτηρίστηκε από την ακόρεστη δίψα για ανάγνωση, μέσω της οποίας διαμορφώθηκαν νέες αναγνωστικές συνήθειες και παγιώθηκαν εκδοτικές τακτικές, ενώ η δημόσια βιβλιοθήκη κατέστη αγαθό του πολιτισμού.

Σήμερα, διανύουμε την εποχή της επανάστασης των νέων τεχνολογιών της πληροφόρησης. Στην εκδοτική βιομηχανία, διεθνώς, η χρήση του διαδικτύου, το ηλεκτρονικό βιβλίο και τα κοινωνικά δίκτυα προσδιορίζουν το πλαίσιο εντός του οποίου -σε συνδυασμό βέβαια και με άλλες παραμέτρους- σημειώνονται οι αλλαγές κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Πάντως, οι προβλέψεις για το τέλος του έντυπου βιβλίου, τον θάνατο της λογοτεχνίας και την ανάδυση μιας «κοινωνίας χωρίς χαρτί» δεν επαληθεύθηκαν. Το έντυπο βιβλίο συνυπάρχει μέχρι στιγμής με το ηλεκτρονικό και με τις ψηφιακές δημοσιεύσεις, ενώ διεθνώς η εκδοτική βιομηχανία παρουσιάζει άνθηση.

Το έντυπο βιβλίο συνυπάρχει με τις νέες μορφές έκδοσης, ίσως επειδή αποτελεί «προέκταση της μνήμης και της φαντασίας μας», σύμφωνα με τον Μπόρχες.^{*} Όπως φαίνεται, θα εξακολουθήσει και στο άμεσο μέλλον να συνυπάρχει. Γεγονός είναι ότι τα νέα μέσα της τεχνολογίας συχνά ενθαρρύνουν την ανάγνωση. Είτε στο χαρτί είτε στην οθόνη, η ανάγνωση φαίνεται να θριαμβεύει, αν και παραμένει ανοικτό το ερώτημα σχετικά με την ποιότητα των αναγνωσμάτων και τις προσδοκίες των αναγνωστών. Όπως και η τυπογραφία, η ανάγνωση αποτελεί λοιπόν μια διαρκή επανάσταση, ίσως γιατί «υπάρχει ένας θεός της γραφής και της ανάγνωσης, ένας

θεός σιωπηλός, εγγύς, κρυμμένος. Ένας ακούραστος θεός από μελάνι και ανάσα που διαπερνά τους τοίχους, το ξύλο, το κερί, τις οθόνες που ακτινοβολούν, ένας θεός κρυπτογραφημένος στα κύτταρα»^{**}.

^{*} Χ.Λ. Μπόρχες, «Το βιβλίο», στο «Έμπνευση και δημιουργία», επιμέλεια Α. Σταθοπούλου, εκδόσεις Printa, σελ. 271.

^{**} Φ. Σολέρς, «Σταθερό πάθος», εκδόσεις Εκκρεμές, σελ. 79.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Το ποίημα του Τίτου Πατρίκιου που ακολουθεί δημοσιεύτηκε πρόσφατα στο ψηφιακό περιοδικό *Ο αναγνώστης* - 05/03/2017 ()

Προσπάθειες διαλόγου

Κι άκουσα τότε μια φωνή
«θέλω επιτέλους να μιλήσουμε
χωρίς προσχήματα και συγκαλύψεις
να μιλήσουμε ανοιχτά
για σένα, για μένα, για όλους».

«Κι εγώ το θέλω από καιρό, είπα
όμως δεν γίνεται με τόση φασαρία
την αναστάτωση με όσους μπαινοβγαίνουν
φίλους, γνωστούς, επίμονους αγνώστους
με τα τηλέφωνα να χτυπάνε συνεχώς
τα παραφορτωμένα έπιπλα, τ' ακόμα αδιάβαστα βιβλία
τα πιάτα με υπόλοιπα φαγητών
τα ξεραμένα φύλλα που φέρνει μέσα ο άνεμος
τα άσκημα πουλιά που παριστάνουνε τα περιστέρια...»
Και βάλθηκα ν' αδειάζω για τα καλά το σπίτι
Να βγάζω έξω καρέκλες, πολυθρόνες, καναπέδες
βιβλιοθήκες, γραφεία, χαρτόκουτα γεμάτα κάθε λογής γραφτά
άλμπουμ με φωτογραφίες, τηλεοράσεις κι όλα τα ηλεκτρονικά
κρεβάτια, στρώματα, ντουλάπες με ρούχα καινούργια και παλιά.
Έκλεισα τα παράθυρα να μην μπαίνει ο θόρυβος
Απ' τ' αυτοκίνητα, τις μηχανές, τις σειρήνες
της αστυνομίας, των ασθενοφόρων, της πυροσβεστικής
κλείδωσα την πόρτα, απαγόρευσα την είσοδο σε όλους
έβαλα εμπόδια ακόμα και για τις εποχές
αφού με περισπούσε η χαμηλή μουσική της εναλλαγής
άνοιξης και καλοκαιριού, φθινόπωρου και χειμώνα
έμεινε ο χώρος άδειος, ξαφνικά τεράστιος
όμως αδιαπέραστος στις ξένες παρεμβάσεις.
«Τώρα μπορούμε ελεύθερα να μιλήσουμε
Χωρίς κανείς να μας διακόπτει
Χωρίς τίποτα να μας ενοχλεί».
«Είσαι με τα καλά σου;», ξέσπασε η φωνή.
«Σ' αυτό τον έρημο, νεκρωμένο χώρο
τα λόγια μας θα χτυπούν στους τοίχους
και θα γυρνάνε πίσω
κανείς μας δεν θ' ακούει τον άλλο
μόνο τα όσα λέμε εμείς θ' ακούμε
πιστεύοντας πώς είναι αυτά που λέει ο άλλος.
Όταν αδειάζει ο χώρος αδειάζουμε κι εμείς
μένουμε άδεια τσόφλια, επιπλέουμε στο τίποτα
αναμασώντας τα ίδια μας τα λόγια.
«Αμέσως φέρτα όλα πίσω»,
είπε η φωνή σαν να 'δινε μια προσταγή.
Δεν μπόρεσα να προβάλω αντιρρήσεις
κι άρχισα να φέρνω μέσα ένα - ένα

τα σωριασμένα στο δρόμο πράγματα
αφήνοντας όμως και κάποια έξω.
Όσο για την πόρτα θα την ξανακλείδωνα αργότερα
Προς το παρόν την άφησα ν' ανοίγει μ' ευκολία

Θέματα

A. Να παρουσιάσετε συνοπτικά σε μια παράγραφο **60-70 λ.** τις αλλαγές που επέφερε σταδιακά στις αναγνωστικές συνήθειες και στις εκδοτικές πρακτικές η εφεύρεση της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο, σύμφωνα με το κείμενο 2. (Μονάδες 15)

B1. Να επιβεβαιώσετε ή να διαψεύσετε τους παρακάτω ισχυρισμούς σημειώνοντας αντίστοιχα Σωστό ή Λάθος με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο 1. (Μονάδες 5+5=10)

1. Σύμφωνα με το κείμενο, ο συγγραφέας αφορμάται από ένα επίκαιρο, σε σχέση με τον χρόνο συγγραφής του άρθρου, γεγονός.
2. Στο άρθρο παρουσιάζεται ως πειστική η εξήγηση ότι για τα χαμηλά ποσοστά φιλαναγνωσίας στην Ελλάδα ευθύνεται το κλίμα της χώρας.
3. Σύμφωνα με το άρθρο, η Μεταρρύθμιση, ο Διαφωτισμός και η Βιομηχανική επανάσταση διαμόρφωσαν την κουλτούρα της ανάγνωσης στις χώρες του ευρωπαϊκού Βορρά.
4. Σύμφωνα με το άρθρο, στον ευρωπαϊκό Νότο ο αναλφαριθμητισμός υποχώρησε αισθητά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.
5. Ο συγγραφέας φαίνεται αισιόδοξος σχετικά με την ανάπτυξη της αναγνωστικής κουλτούρας στην Ελλάδα στα τέλη του 20^{ου} αιώνα.

B2. A) Στο κείμενο 1 να εντοπίσετε τρία σημεία όπου διαφαίνεται η ειρωνική διάθεση του συγγραφέα (Μονάδες 6).

B2. B) Πόσο σίγουρη παρουσιάζεται η συγγραφέας σχετικά με τον θρίαμβο της ανάγνωσης στην τελευταία παράγραφο του κειμένου 2; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες (ρηματικές φράσεις/εγκλίσεις, επιρρηματικές φράσεις, σημεία στίξης). (Μονάδες 9)

B3. Ποιος από τους δύο τίτλους νομίζετε ότι ανταποκρίνεται περισσότερο σε καθένα από τα δύο κείμενα A) Η τεχνολογία ως απειλή για την ανάγνωση B) Η τεχνολογία ως πρόκληση για την ανάγνωση; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. (Μονάδες 15)

Γ. Να γράψετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο (120-150 λέξεις) για το ποίημα, εστιάζοντας στον διάλογο που αναπτύσσεται σε αυτό. (15 μονάδες)

Δ. Θα μπορούσαν, πιστεύετε, οι τεχνολογίες των υπολογιστών και του διαδικτύου να ενισχύσουν τη σχέση μας με την ανάγνωση; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε ένα άρθρο (350-400 λέξεων) που θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας. Στο άρθρο σας μπορείτε να αξιοποιήσετε δημιουργικά πληροφορίες και επιχειρήματα των κειμένων 1 και 2. (Μονάδες 30)

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
2^ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ - ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Η αντικατάσταση του χειρόγραφου από το τυπωμένο βιβλίο οδήγησε καταρχάς στο πέρασμα από τη μεγαλόφωνη και ομαδική ανάγνωση στη σιωπηλή και κατά μόνας και, συνακόλουθα, στην ελεύθερη επιλογή από τον αναγνώστη του τόπου, του χρόνου και του περιεχομένου της ανάγνωσης. Επιπλέον, το τυπωμένο βιβλίο απόκτησε σταδιακά τα δικά του χαρακτηριστικά, ενώ νέες αναγνωστικές και εκδοτικές πρακτικές καθιερώνονταν με τη διεύρυνση του αναγνωστικού κοινού και τη δημιουργία δημόσιων βιβλιοθηκών.

Λέξεις 68

B1.

	Σωστό/Λάθος	Αναφορές
1.	Σωστό	Ο συγγραφέας αναφέρει στην πρώτη παράγραφο ότι αφορμάται από στοιχεία που δημοσιεύθηκαν στο «πρόσφατο Ευρωβαρόμετρο».
2.	Λάθος	Ο συγγραφέας στη δεύτερη παράγραφο χαρακτηρίζει την ερμηνεία αυτή «ερασιτεχνική» και προσθέτει ότι η ερμηνεία αυτή «δεν εξηγεί, γιατί, σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, μόνο το ένα πέμπτο διαβάζει συχνά εφημερίδες, που ασφαλώς απαιτούν λιγότερο χρόνο».
3.	Σωστό	Ως προς τη συμβολή της Μεταρρύθμισης στην αναγνωστική κουλτούρα των χωρών του ευρωπαϊκού Βορρά, αναφέρεται στην τρίτη παράγραφο ότι: «οι χώρες του Βόρειου και του Βορειοδυτικού ευρωπαϊκού τόξου που προσεχώρησαν στη Μεταρρύθμιση μείωσαν δραματικά τα ποσοστά αναλφαριθμητισμού» και ότι: «Αργότερα η Βίβλος ως ανάγνωσμα υποχώρησε αλλά η εγγραμματοσύνη και η αναγνωστική παράδοση έμειναν». Επίσης, η συμβολή του Διαφωτισμού και της Βιομηχανικής Επανάστασης δηλώνεται στην τελευταία περίοδο της ίδιας παραγράφου: «Το δεύτερο ... πρόσφερε ο Διαφωτισμός... ενώ η βιομηχανική επανάσταση... τάξη».

4.	Λάθος	Στην τέταρτη παράγραφο αναφέρεται ότι «ο αναλφαβητισμός άρχισε να υποχωρεί αισθητά στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα».
5.	Λάθος	Στην πέμπτη παράγραφο ο συγγραφέας αναφέρεται στην «εισβολή της τηλεόρασης» στις τρεις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα και υποστηρίζει ότι «στην Ελλάδα το στραβό κλήμα της «υπό ανάπτυξιν» αναγνωστικής κουλτούρας το έφαγε ο γάιδαρος της τηλεόρασης» τεκμηριώνοντας την άποψή του με αναφορά στο Ευρωβαρόμετρο: «Αν ρίξουμε μια τελευταία ματιά στο Ευρωβαρόμετρο, θα δούμε ότι οδηγούμε την κούρσα της ευρωπαϊκής τηλεθέασης».

B2. A)

Σημεία ειρωνείας (ενδεικτικά):

- «Τελικά, θα πάμε αδιάβαστοι;»
- «για την αναγνωστική μας ανορεξία»
- «Όσο ξέρω, καμιά επιτροπή δεν μελετά αυτή τη στιγμή τα ευρήματα για την αναγνωστική μας ανορεξία.»
- «οι κάτοικοι της «ωραιότερης χώρας του κόσμου» δεν έχουν λόγους να κλειστούν στους τέσσερις τοίχους για να διαβάσουν όταν η αγαθή μοίρα τούς επιτρέπει να αυλίζονται, να περιφέρονται και να εποχούνται ηλιόλουστοι τουλάχιστον κατά τις τρεις από τις τέσσερις εποχές.»
- «στην Ελλάδα το στραβό κλήμα της «υπό ανάπτυξιν» αναγνωστικής κουλτούρας το έφαγε και ο γάιδαρος της τηλεόρασης»
- «οδηγούμε την κούρσα της ευρωπαϊκής τηλεθέασης»

Επιλέγεται τρία (3) από τα παραπάνω.

B2. B)

Η συγγραφέας φαίνεται να πιστεύει στον θρίαμβο της ανάγνωσης. Προσπαθεί να δείξει τη σιγουριά της με τη χρήση της οριστικής έγκλισης σε σημεία όπως «Το έντυπο βιβλίο συνυπάρχει με τις νέες μορφές έκδοσης», «Γεγονός είναι ότι τα νέα μέσα της τεχνολογίας συχνά ενθαρρύνουν την ανάγνωση» και αιτιολογικών συνδέσμων «επειδή αποτελεί...» «ίσως γιατί...», για την υποστήριξη των θέσεων της. Ωστόσο, η βεβαιότητά της αυτή μετριάζεται, αν προσέξουμε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες, όπως α) **ρηματικές φράσεις**: «φαίνεται να θριαμβεύει» και β) **επιρρηματικές φράσεις**: «ίσως επειδή αποτελεί», «συχνά ενθαρρύνουν την ανάγνωση», «αν και παραμένει ανοικτό το ερώτημα σχετικά με την ποιότητα των

αναγνωσμάτων και τις προσδοκίες των αναγνωστών», «ίσως γιατί...». Τέλος, η χρήση των εισαγωγικών, α) «προέκταση της μνήμης και της φαντασίας μας», σύμφωνα με τον Μπόρχες β) «υπάρχει ένας θεός ... κρυπτογραφημένος στα κύτταρα», μέσω των οποίων παραθέτει τη γνώμη ενός άλλου συγγραφέα, δηλώνει την ανάγκη της, ενδεχομένως επειδή δεν υπάρχουν ακόμα ερευνητικά δεδομένα, να ενισχύσει την άποψή της σχετικά με την επικράτηση της ανάγνωσης.

B3.

Ο τίτλος *Η τεχνολογία ως απειλή για την ανάγνωση* ανταποκρίνεται περισσότερο στο κείμενο 1. Αυτό προκύπτει από την τελευταία παράγραφο του κειμένου, όπου γίνεται λόγος για την ανάπτυξη της αναγνωστικής κουλτούρας στη χώρα μας, η οποία, σύμφωνα με τον συγγραφέα, ανακόπηκε από «τη “μιντιακή” επανάσταση του 20ού αιώνα και κυρίως από την εισβολή της τηλεόρασης κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες του». Αντίθετα στις ευρωπαϊκές χώρες «εξαιτίας μιας παγιωμένης και ώριμης αναγνωστικής παράδοσης υπήρχαν και υπάρχουν ισχυρές αντιστάσεις». Η χρήση των λέξεων «εισβολή» και «αντιστάσεις» δείχνουν ότι η τεχνολογία αντιμετωπίζεται ως απειλή. Ο τίτλος *Η τεχνολογία ως πρόκληση για την ανάγνωση* ανταποκρίνεται περισσότερο στο κείμενο 2. Αυτό προκύπτει από το σύνολο του κειμένου. Αρχικά, η τεχνολογία της τυπογραφίας παρουσιάζεται ως καθοριστικός παράγοντας για τη διαμόρφωση νέων αναγνωστικών ηθών και εκδοτικών πρακτικών, αλλά και για τη διεύρυνση του αριθμού των αναγνωστριών/ών (παράγραφοι 2 και 3). Επίσης, στις δύο τελευταίες παραγράφους εξετάζεται η σχέση της ανάγνωσης με τις νέες τεχνολογίες της πληροφόρησης και του διαδικτύου και διαπιστώνεται (στην τελευταία παράγραφο) ότι «είτε στο χαρτί είτε στην οθόνη, η ανάγνωση φαίνεται να θριαμβεύει», ενώ «όπως και η τυπογραφία, η ανάγνωση αποτελεί μια διαρκή επανάσταση».

Γ.

Η εκφώνηση του θέματος μάς κατευθύνει να εστιάσουμε στον διάλογο που αναπτύσσεται στο ποίημα. Σε συνδυασμό με τον τίτλο του ποιήματος «Προσπάθειες διαλόγου» μπορούμε να κάνουμε κάποιες υποθέσεις σχετικά με το ποιοι, πότε και γιατί προσπαθούν να διαλεχτούν. Παρατηρούμε:

- Ανάμεσα σε ποιους αναπτύσσεται ο διάλογος
- Ποιο είναι το θέμα που απασχολεί τους διαλεγόμενους
- Ποιες είναι οι αντιδράσεις-ενέργειες των διαλεγόμενων προσώπων
- Τι προκύπτει μετά την ολοκλήρωση του διαλόγου.

Η παρατήρηση αυτών των σημείων σε συνδυασμό με τον τίτλο του ποιήματος θα μας επιτρέψει να διαμορφώσουμε μια πρώτη αντίληψη για το θέμα του ποιήματος και τα ερωτήματα που προκύπτουν.

Μια δεύτερη, πιο προσεκτική ανάγνωση, εστιασμένη:

- Στην εναλλαγή αφήγησης-διαλόγου
- Στις εικόνες
- Στα σχήματα λόγου
- Στα σημεία στίξης
- Στα γραμματικά πρόσωπα
- Στους χρόνους και στις εγκλίσεις
- Στο λεξιλόγιο

Θα μας βοηθήσει να εμβαθύνουμε στην κατανόηση του ποιήματος.

Στο ερμηνευτικό μας σχόλιο θα αναπτύξουμε το κρίσιμο ερώτημα το οποίο, κατά τη γνώμη μας, απασχολεί τα πρόσωπα που διαλέγονται στο ποίημα, τεκμηριώνοντας την ανάπτυξή μας με αναφορές στο κείμενο. Ο ίδιος ο διάλογος μπορεί να βοηθήσει με διάφορους τρόπους: λ.χ. ως διάλογος με τον εαυτό, διάλογος με τον Άλλο, διάλογος μεταξύ του υποκειμένου με τον κόσμο σε συνάρτηση με το αίτημα της επικοινωνίας, τα εμπόδια και τις προσπάθειες για την άρση τους. Ο Άλλος θα μπορούσε να συνιστά φανταστική αλλά και υπαρκτή οντότητα. Καθώς η πηγή της «φωνής» δεν προσδιορίζεται, το ίδιο το ποίημα μάς καλεί να προσδώσουμε τη δική μας ερμηνεία ως αναγνώστες/ αναγνώστριες.

Ενδιαφέρον είναι να παρατηρήσουμε ποια είναι η απάντηση του ποιητικού υποκειμένου στον τελευταίο στίχο του ποιήματος και να γράψουμε τη δική μας απόκριση σχολιάζοντας τη στάση του.

Τα λογοτεχνικά κείμενα είναι ανοιχτά σε ερμηνείες. Η απάντησή μας είναι η δική μας ερμηνεία στο ποίημα, όπως διαμορφώνεται με βάση τους δείκτες του κειμένου και τις προσωπικές μας εμπειρίες και βιώματα που μας επηρεάζουν κατά την ανάγνωση του κειμένου.

Στην ανάπτυξη του ερμηνευτικού σχολίου προσέχουμε πάντοτε να κάνουμε αναφορές στο ποίημα, να στηρίζουμε την ερμηνεία μας σε κειμενικούς δείκτες με παραδείγματα από το κείμενο και ο λόγος μας να διακρίνεται από συνοχή και αλληλουχία.

Δ.

Βασικά σημεία για την προετοιμασία και γραφή του κειμένου

Επικοινωνιακό πλαίσιο και κειμενικό είδος

Οι παρακάτω παράγοντες θα οριοθετήσουν την οργάνωση, το περιεχόμενο καθώς και τις γλωσσικές επιλογές και το ύφος του κειμένου μας:

Ζητούμενο κειμενικό είδος	Άρθρο γνώμης σε σχολική ιστοσελίδα
Ιδιότητα συντάκτριας/η	Μαθήτρια/μαθητής
Αποδέκτριες/ες	Μέλη της σχολικής και εκπαιδευτικής κοινότητας (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς)
Σκοποί για τους οποίους γράφεται το κείμενο	Να παρουσιάσει με πειστικό τρόπο την άποψη της συντάκτριας ή του συντάκτη για το αν θα μπορούσαν οι τεχνολογίες των υπολογιστών και του διαδικτύου να ενισχύσουν τη σχέση μας με την ανάγνωση.

Διαγραμματική απόδοση του κειμένου, με βάση τα ιδιαίτερα δομικά χαρακτηριστικά που υπαγορεύουν το ζητούμενο είδος λόγου και οι θεματικοί άξονες.

Ενδεικτικά:

Τίτλος Ένας εύστοχος τίτλος είναι περιγραφικός του κειμένου και, παράλληλα, «αιχμαλωτίζει» την προσοχή του αναγνώστη με την ευρηματικότητα και την πρωτοτυπία του.
Πρόλογος Με τον πρόλογο ενημερώνουμε τους αναγνώστες για το θέμα και τους στόχους του άρθρου μας, διαμορφώνουμε ευνοϊκό κλίμα και προκαλούμε το ενδιαφέρον για όσα θα εκθέσουμε στη συνέχεια. Συνήθης στο κειμενικό είδος του άρθρου είναι η αναφορά στην επικαιρότητα. Μπορούμε, επίσης, να «συνομιλήσουμε» με ιδέες των κειμένων αναφοράς. Δεν ξεχνάμε ότι στον πρόλογο θα πρέπει να διατυπώσουμε τη θέση που θα κατευθύνει την οργάνωση του κειμένου μας.
Κύριο μέρος <u>Αξιοποίηση στοιχείων από τα κείμενα αναφοράς (ενδεικτικά)</u> 1^ο κείμενο • Η ανάγνωση ως ιστορικοκοινωνικά προσδιορισμένη πρακτική διαφοροποιείται ανά τους αιώνες • Η αναγνωστική κουλτούρα των λαών διαμορφώνεται σε σχέση με το ευρύτερο ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο • Η ανθεκτικότητα της ανάγνωσης βιβλίων στο νέο πολιτισμικό περιβάλλον που διαμορφώνει η μιντιακή επανάσταση του 20ου αιώνα συναρτάται προς την παράδοση της αναγνωστικής κουλτούρας των λαών • Στην Ελλάδα δεν έχει αναπτυχθεί κουλτούρα αναγνώστη βιβλίων 2ο κείμενο • Η ανάγνωση ως πολιτισμικά προσδιορισμένη πρακτική εξελίσσεται στον χρόνο και προσαρμόζεται στα νέα τεχνολογικά δεδομένα κάθε φορά • Η ανάγνωση καλύπτει βαθύτερες ανάγκες της ανθρώπινης ύπαρξης. • Πεποίθηση της συγγραφέως -ειδικής σε θέματα πολιτικής και εκδοτικής του βιβλίου - ότι «τα νέα μέσα της τεχνολογίας συχνά ενθαρρύνουν την

ανάγνωση» (τελευταία παράγραφος).

- Η ποιότητα της ανάγνωσης συνιστά το ζητούμενο.

Μπορούμε να αξιοποιήσουμε τα δεδομένα των δύο κειμένων, προκειμένου να οργανώσουμε την επιχειρηματολογία μας σχετικά με το αν οι τεχνολογίες των υπολογιστών και του διαδικτύου θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη σχέση μας με την ανάγνωση. Βεβαίως μπορούμε να σκεφτούμε και άλλα επιχειρήματα και τεκμήρια.

Η απάντηση μπορεί να είναι καταφατική, μπορεί να είναι αρνητική, μπορεί να είναι καταφατική υπό προϋποθέσεις.

Προσέχουμε να αναπτύσσουμε τον συλλογισμό μας με αλληλουχία και να αξιοποιούμε τεκμήρια κατάλληλα για να υποστηρίξουμε την ορθότητά του.

Επίλογος

Ανακεφαλαιώνουμε, υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, «τροφή» για σκέψη εκ μέρους των αναγνωστών.

Φροντίζουμε το περιεχόμενο να απορρέει φυσικά από τα προηγούμενα, να μην είναι εκτενές και γενικόλογο και να έχει πρωτοτυπία.

Τρόποι και μέσα πειθούς, λαμβάνοντας υπόψη το είδος του κειμένου

Απευθυνόμαστε κατεξοχήν στη λογική των αναγνωστών μας αναπτύσσοντας επιχειρήματα και καταθέτοντας τεκμήρια από την εμπειρία μας και την επικαιρότητα.

Μπορούμε, επίσης, να προσφύγουμε σε κάποια αυθεντία για την ενίσχυση κάποιας από τις απόψεις μας. Προσέχουμε, όμως, τα πρόσωπα που θα επικαλεστούμε να είναι ειδικοί για το θέμα και να μην χρησιμοποιήσουμε αυτόν τον τρόπο, για να καλύψουμε πιθανή ένδεια επιχειρημάτων.

Τρόποι ανάπτυξης παραγράφων και σύνδεσης μεταξύ τους

Οι γνώσεις μας για τη διάρθρωση, ανάπτυξη και σύνδεση των παραγράφων θα μας βοηθήσουν ιδιαίτερα στη διαδικασία αυτή. Αναφορικά με την επιλογή των τρόπων ανάπτυξης, μας καθοδηγούν τα ζητούμενα και οι επιδιωκόμενοι στόχοι.

Έτσι, ενδεικτικά, για την προσέγγιση του ζητούμενου θα μπορούσαμε να οργανώσουμε το υλικό μας με:

- αιτιολόγηση και αίτιο-αποτέλεσμα για την ανάπτυξη της αιτιώδους σχέσης ανάμεσα στα ψηφιακά μέσα και την ανάγνωση
- παραδείγματα για την τεκμηρίωση της επιχειρηματολογίας μας.

Η επιλογή των τρόπων ανάπτυξης θα μας καθοδηγήσει ανάλογα και στη χρήση των κατάλληλων διαρθρωτικών-μεταβατικών λέξεων-φράσεων μεταξύ των παραγράφων, περιόδων και προτάσεων.

Γλωσσικές/ λεξιλογικές επιλογές - ύφος σε συνάρτηση με το ζητούμενο είδος κειμένου και τη συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας

Στο άρθρο, καθώς έχει, συνήθως, πληροφοριακό χαρακτήρα, επικρατεί η αναφορική χρήση της γλώσσας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας (άρθρο σε σχολικό ιστολόγιο) θα ήταν καλό να αποφύγουμε λόγιες ή εξεζητημένες λέξεις καθώς και πολύπλοκη και δυσνόητη σύνταξη, χωρίς, ωστόσο να κάνουμε κατάχρηση της προφορικότητας.